

Слово про українку

Леонід Полтава

Інтродукція

Є шлях — вперед. Є шлях без вороття.
Шляхів, шляхів на білім світі!..
Та є один — немов саме життя,
Його ніяк не можна повторити:

Шлях у минулі, у далекі дні,
У глиб століть, у Лавр підземні ходи,
Шлях аж туди, де на земельнім дні
Лежать племена, роди і народи;

Шлях у минуле, що жило й росло,
Із диких шкур виходячи поволі...
Мело століттями, епохами мело,
Немов снігами у безмежнім полі.

І серед тих засніжених рівнин,
В коловороті то зими, то літа —
Народжувались сотні Україн,
Але одна зродилася, щоб жити.

Вона твоя. Моя. Із нами. В нас —
Прекрасна і страшна, мов хуртовина,
Та, що іде, долаючи й сам час —
Безсмертна і безмежна Україна!

Сарматка

Немов чужинні кораблі
Минають день за днем...
Ми із далекої землі
Мандрівку розпочнем
У Рідний Край — в далекий час,
У передкняжий світ,

Що крізь віки дійшов до нас.
Як виклик і привіт!

У третій вік перед Христом
В Сарматію ходім:
Висока пуща над Дніпром,
З дубів — кремезний дім...
З ловецтва повернувся рід,
Не стало стріл на все,
Та звіря битого — взабрід,
Не всяк і донесе!
Тепер весілля загуде
В сарматича-ловця!..
Вже й гарна молода іде,
Щоб рід не знав кінця.
Араби, перси... — дальній світ
В красі її прикрас;
І йде у ній сарматський рід,
Іде крізь час до нас:
Йде з України древній рід,
Що з нами — не погас!

Русь

Ішли віки і йшла війна,
І а не змечем, не з луком —
Йшла наша рідна сторона
З лісів на ширші луки:
Вкривався колосом той край,
Де — звір гасав гуртами;
Кує коваль. оре ратай
І майстер зводить брами...
Так зводилась Дніпровська Русь
Між ютами і Римом,
Мечем прорікши: не корюсь!
Сама росту й ростиму!
Так і росла, струнка, проста,
Із Перуном язичним,
Із добрим словом на устах,
Але й мечем двосічним,
Струнка, як і її сини,

Орлино-солов'їна —
Така і дівчина її
Із древнє-русицьких гаїв,
Праматір України!
Дніпровська Русь!.. Далекий час!
Заметені дороги!..
Але вона іде до нас
Крізь рідні перелogi,
Ясна, усміхнена, проста,
У краснім русі вільна,
Із добрим словом на устах
І з честю — нероздільна!

Княгиня Ольга

Державо Київська, о русичів Держави,
З гербом триzubим і Христовим знаком,
З карбованим і золотом, і правом,
З мечем крицевим і пахучим злаком,—
Ти йдеш у світ широкою ходою,
Ідеш на світло Риму й Візантії...
Уже умивсь свяченою водою
Святим Андрієм виведений Київ!
Йдеш на Варязьке, йдеш на Руське море,
Еврони й світу вольная Державо,
Несеш красу і власне сяйво в зорі,
Моїх прапредків радосте і славо!..
З Болгарської далекої столиці
Взяв Ігор-князь князівну за дружину:
Рід Симеонів золоту орлицю
З Плискова випустив на Україну.
Хай не Єленою тебе там будуть звати.
А Ольгою любовно наречуть
Неси їм, Ольго, як Достойна Мати,
Найпершу християнську свічу!
Нехай впадуть божки!..

І вийшла Мати
На гори Київські, у придніпрянський рай,
Щоб Ольгою Великою назватись
І Слово Боже принести в наш край!..

Являєшся нам у прецінних шатах:
Туніка ясна і корона щасна...
Хоч відійшла, що й зором не здігнати —
Жива ти, Ольго, вічна і прекрасна!

Київська бояриня

Не на рабів і не на смердів,
Не на майбутніх яничар
В своїй ти опиралась тверді
На вольних воїв та бояр,
Що боронили й воздвигали
Державну Україну-Русь,
І кістю вражою орали
Монгольський степ!..
К тобі озвусь.
Боярине, орлице мила:
Ти другом мужеві була,
Ти оберталася у крила,
Коли поранили орла;
Рядила певною рукою,
Любила чистим почуттям.
Вмирала гордо. І такою
Навік передалася нам!

Бояриня з Галичини

(Часи князя Осьмомисла)

Хоробрий княже Осьмомисле!
Збери важкі полки свої
І лихо, що над Руссю висне,
Змети в азійські кураї!
Нехай не знає гордий Галич
Чужинця хижої ноги! —
Отак бояриня казала.
Добра не ждіте, вороги,
Коли вже й жінка так прохає!
— Моє не місце у бою,
Та я для оборони краю

Найкращі перли віддаю,
А ще дорожчих, ніж перлини,
За кілька років передам:
Я трьох синів для України
Виховую — і їх віддам!

Молода дворянка

Чотириста церков у Києві самому
За Ярослава князя із князів...
В Холмі, в Чернігові, у Любечі ми вдома,
Дарма, що сніг віків давно замів
Прапредків наших...
Вийди ж, невідома,
Дворянко юная із наших городів
В туніці і дальматиці... Сама ти,
Немов бояриня, жоржино чарівна,
Держави Руської негаснуча весна
І роду нашого нев'януча Прамати!

Галицько-Волинська княжна

Йшли віки, і надходило горе
Міжусобиць, роздору образ...
Із сухого азійського моря
Докоптися хвилі й до нас:
"Десятинна" у Києві впала
Під копита татарських навал,—
Та розбилася дика навала
Об Волинський, об Галицький вал!
Ми столицю лише замінили,
Галич половцям відсіч дає...
Королівську руку Данила
Душогуб у боях пізнає!
А княжна, що на київську схожа,
Ніби рідна сестра на сестру,—
Щирим серцем вона допоможе
І тобі, і Дніпру, і Дністру:
Самотою — замочить сльозами
Золотий нарукавник княжна,

Та з тобою, з твоїми полками —
Наче Ольга, хоробра вона;
Вірна в горі, незрадна як жінка,
Ніжна мати, дбайлива жона...
Все, чим славна тепер українка,
Крізь віки шле нащадкам княжна!

Дружина козацького старшини

Вже здавалось: нестале стрункої постави,
Рук, що зроду до шаблі навік приросли,
Що твою, ніс князівську, знеможену славу
Вже навік закривають чужинні орли...
Та всміхнувся Мамай, обіззався Трясило,
І пугукнуло з Лугу, і вдарило в дзвін,
І звелась на стременах нечувана сила,
Степова твоя сила, козацький розгін!
В час походів і битв, і пожеж України,
Коли кров'ю вмивались і гори, й лани,—
У містах залишалися вірні дружини,
Вірні зорі козацької старшини.
Ти між ними була: господарна, завзята,
І до танцю охоча, й до шаблі в біді,
Жінко-зірко полковника, чайко крилата,
Що ростила дітей у високім гнізді
І не знала: прилинуть? Чи, може, навіки
Випускаєш у світ, як і мужа-орла?..
Випускала, від болю склепивши повіки,
Та свобода над все найдорожча була!

Гетьманівна

Земля між зорями летить,
Крізь космосу алеї...
Для неї вік — єдина мить,
І ми відвічні з нею.
Земля між зорями летить,
Курить снігами й димом...
Її нікому не спинить,
Коли самі не спиним...

А нас хотіли зупинить
Облудні фарисеї:
Татарський меч, турецька мідь
І куца польська шлея...
Та заревла варязька кров
Із руською у згоді.
І піднялася хоругов
Великого народу,
Знялась, не приспана у сні,
Свободи батьківщина:
Козацький гетьман на коні,
На конях Україна!
Тебе на Січі не було,
Дружино, сестро, мані.
Але усюди, де мело,
Не злякано була ти:
В палаці гетьмана ти є...
Пилявці... Жовті Води...
Ти віддала життя своє
Для вічності народу
У Буші славній... Всюди ти... —
Та навіть в хуртовині
Ти шлеш до Франції листи
Про вибрані тканини
Пізнавши, що твоя краса
Для милої о підмога,
Ясніші й вищі небеса,
А може й перемога!

Молода шляхтянка з Києва

Від моря Чорного до зрубів Московщини,
Від Сяну ген до Дін, у майві білих хат,
У золоті хрестів, у Лаврських книг перлинах
Піднявся вершником Козацький Гетьманат!
Підвівсь будовами на згарищах руїни
Ми знову з Генріхом, з Гарольдом заодно;
Немає поділу у серці України
Мільйони наших душ під спільне знамено!
Із глибини віків крокує княжим кроком,
В будовах і в шаблях, в піснях і боротьбі...

І стопрекрасний стиль козацькою барокко,
Шляхтянко молода, відбився у тобі!

Шляхтянка з Галичини

З киянкою ти одягом — не родом —
Різнишся, сестро із Галичини,
Відмінами... Та що там одяг,
Коли пісні — з єдиної струни.
Коли серця одним бажанням злиті,
Коли й думки, мов хмари, що в блакиті
Єдиним небом уперед пливуть!..
Міста далекі, а єдиний путь,
Одна душа — чужинцями пробита...
Ніщо сестер не може розділити,
І Україну люди ж знов назвуть
Ім'ям чудовим, ніжним, як сама ти —
Твоїм іменням, українко-мати!

Киянка часів Мазепи

Хмельниччина цвіте... А там і сам Мазепа
Левину голову підводить догори...
Гармати б'ють!.. Сміються прапори...
Король і Гетьман устають над степом!

Дивись, Московіє! Тепер чи завтра — креном
Заткнеш їй вхід до власної нори,
Бо прийде Той, кою несем з вертепом,
І хто сказав дияволу: умри! —
У реві битви і в гарячій горі,
В раю молитви і в безодні втрат
Ти, Українко, йшла туди, де брат,
Де муж, де батько рвались у простори:
Надія й віра у твоєму зорі,
А в рук теплі — тепло згорілих хат...
Ти знову нам, скаліченим і хворим,
Знов привертаєш
Впевненість і лад!